

УДК 657.37:336.73

Олена Гончаренко

**БУХГАЛТЕРСЬКА ЗВІТНІСТЬ НЕБАНКІВСЬКИХ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ: ІНТЕРЕСИ КОРИСТУВАЧІВ
ТА ПРІОРИТЕТНІСТЬ ЗАДОВОЛЕННЯ**

Елена Гончаренко

**БУХГАЛТЕРСКАЯ ОТЧЕТНОСТЬ НЕБАНКОВСКИХ
ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ: ИНТЕРЕСЫ
ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ И ПРИОРИТЕТНОСТЬ УДОВЛЕТВОРЕНИЯ**

Olena Goncharenko

**FINANCIAL STATEMENTS OF NON-BANK AND CREDIT
FINANCIAL INSTITUTIONS: USERS INTERESTS
AND PRIORITY OF SATISFACTION**

Світова тенденція до відкритості бізнесу стимулює вітчизняних суб'єктів господарювання підвищувати якість та корисність звітності, що неможливо без чіткої ідентифікації інтересів користувачів бухгалтерської звітності. У статті здійснено групування користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ на основі окреслення їхніх інтересів та участі у прийнятті управлінських рішень для ідентифікації можливостей та способів їх впливу на форми представлення, зміст, якість звітної інформації для забезпечення її корисності. Обґрунтовано обумовленість формування бухгалтерської звітності та представлення її показників когерентним характером стосунків «продуцент – користувач». Здійснена систематизація користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ відповідно до їхніх інформаційних потреб стала підґрунтям побудови матриці користувачів бухгалтерської звітності, на основі якої ідентифіковано пріоритетність у задоволенні інтересів користувачів, що може змінюватись згідно з рішеннями власників та/або вищого управлінського персоналу.

Ключові слова: користувач; користувач бухгалтерської звітності; інтереси користувачів; небанківські фінансово-кредитні установи; інформаційні запити користувачів.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 35.

Мировая тенденция к открытости бизнеса стимулирует отечественных субъектов хозяйствования повышать качество и полезность отчетности, что является невозможным без четкой идентификации интересов пользователей бухгалтерской отчетности. В статье осуществлена группировка пользователей бухгалтерской отчетности небанковских финансово-кредитных учреждений на основе определения их интересов и участия в принятии управленческих решений с целью идентификации возможностей и способов их влияния на формы представления, содержание, качество отчетной информации для обеспечения ее полезности. Обосновано обусловленность формирования бухгалтерской отчетности и представление ее показателей когерентным характером отношений «продуцент – пользователь». Осуществленная систематизация пользователей бухгалтерской отчетности небанковских финансово-кредитных учреждений в соответствии с их информационными потребностями стала основой построения матрицы пользователей бухгалтерской отчетности, на основе которой идентифицировано приоритетность удовлетворения интересов пользователей, которая может изменяться согласно решениям владельцев и/или высшего управленческого персонала.

Ключевые слова: пользователь; пользователь бухгалтерской отчетности; интересы пользователей; небанковские финансово-кредитные учреждения; информационные запросы пользователей.

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 35.

The world trend towards openness of business stimulates domestic business entities to improve the quality and usefulness of reporting, which is impossible without a clear identification of the interests of financial statements' users. In the article, users of financial statements of non-banking and credit financial institutions were grouped on the basis of determining their interests and participating in making managerial decisions in order to identify opportunities and ways of their influence on the presentation, content, quality of reporting information to ensure its usefulness. The conditionality of the formation of financial statements and the presentation of its indicators through the coherent nature of the "producer - user" relations is substantiated. The systematization of users of financial statements of non-bank and credit financial institutions in accordance with their information needs has become the basis for constructing a matrix of users of financial statements, on the basis of which the priority has been identified in satisfying the users' interests, which may change according to the decisions of owners and/or senior management personnel.

Keywords: user; user of financial statements; interests of users; non-bank and credit financial institutions; user information requests.

Fig.: 1. Table: 1. References: 35.

JEL Classification: M41

Постановка проблеми. У системі прийняття вигідних управлінських рішень небанківські фінансово-кредитні установи, що прагнуть досягати максимальних результатів діяльності, зобов'язані забезпечувати максимальне задоволення інформаційних потреб великої кількості осіб (користувачів інформації), в основу яких закладений май-

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

новий інтерес. Останній, насамперед, проявляється в результатах господарської діяльності, розподіл яких цікавить всіх користувачів облікової інформації.

Майновий характер є найбільш властивою ознакою господарської діяльності, адже він пов'язаний з використанням факторів виробництва та створенням нових благ, отриманням економічних і соціальних результатів. Проте економічний ефект господарської діяльності завжди є найбільш пріоритетним, а тому й відображається в інформаційних запитах користувачів [13].

Основним джерелом інформації в процесі прийняття рішень внутрішніми і зовнішніми користувачами є бухгалтерська звітність, що є «продуктом» системи бухгалтерського обліку. Рівень задоволення інформаційних потреб користувачів обумовлюється корисністю звітної інформації. Відповідно, вихідним і визначальним фактором формування бухгалтерської звітності небанківськими фінансово-кредитними установами повинна бути ідентифікація та систематизація інтересів користувачів з метою подальшого їх задоволення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення потреб користувачів бухгалтерської звітності в достовірній інформації та їх класифікації, які постійно перебувають у центрі наукових суперечок серед економістів, розглядали такі провідні вітчизняні та закордонні вчені, як Л. М. Біла, І. А. Белобжецький, Ю. А. Верига, Г. М. Давидов, М. Я. Дем'яненко, О. В. Єфимова, Г. Г. Кірейцев, Т. Є. Кучеренко, Ю. Я. Лузан, Л. Г. Ловінська, М. В. Мельник, Б. Нідлз, В. Ф. Палій, В. П. Пантелеєв, Б. Райан, В. В. Сопко, П. Я. Хомин, А. Н. Хорін та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Досліджуючи економічну природу користувачів бухгалтерської звітності, слід наголосити на тому, що більшість дослідників обмежуються лише визначенням цього терміна, класифікацією та перерахуванням їхніх інформаційних потреб. Водночас залишаються поза увагою дослідників питання впливу інтересів користувачів звітності на методологію та організацію бухгалтерського обліку.

Крім того, особливо актуально на сьогодні постають проблеми визначення та задоволення інтересів користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ. У результаті інформаційної асиметрії¹ та зазначених проблем система державного впливу та економічні важелі ринкових процесів стають все менш ефективними і не розкривають повністю потенціал користувачів та їх вплив на діяльність суб'єктів господарювання, у тому числі небанківських фінансово-кредитних установ.

Мета статті полягає в оптимальному та дієвому групуванні користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ на основі окреслення їх інтересів та участі в прийнятті управлінських рішень з метою ідентифікації можливостей та способів їх впливу на форми представлення, зміст, якість звітної інформації задля забезпечення її корисності.

Виклад основного матеріалу. Першим і основним етапом розвитку механізму задоволення потреб користувачів бухгалтерської звітності є вивчення їх складу, основних груп та інформаційних запитів. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», користувачами звітності визнаються фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень [30]. Законом України «Про аудиторську діяльність» (ст. 9) [29] зазначено, що користувачами бухгалтерської звітності можуть бути уповноважені на підставі законів України представники органів державної влади, юридичні та фізичні особи, зацікавлені в наслідках господарської діяльності суб'єктів, у тому числі: власники, засновники господарського суб'єкта, кредитори, інвестори та інші особи, які відповідно до чинного законодавства мають право на отримання інформації, що міститься в бухгалтерській звітності.

¹ Інформаційна асиметрія – ситуація, в якій сторони володіють різною інформацією [17].

Отже, користувач бухгалтерської звітності – це, передусім, заінтересована особа², яка має інтерес щодо бухгалтерської інформації та звітності. Водночас, обсяг надання достатньої інформації для задоволення потреб різних користувачів повинен корелювати з економічною доцільністю її підготовки. І, як зазначає К. Друрі, «очевидно, що вигоди, які отримують в результаті використання інформаційної (облікової) системи для прийняття рішень, повинні перевищувати витрати на цю систему» [11, с. 3]. Разом з тим розмаїття (інколи і суперечливість) інтересів користувачів спричинює труднощі уніфікації методології бухгалтерського обліку і неможливість одночасного задоволення потреб усіх користувачів.

У сучасній літературі з бухгалтерського обліку авторами пропонуються дві відповіді на питання про сутність їх інтересу:

1) бухгалтерська інформація (А. Н. Азріліян [4]; А. Апчерч [1]; В. П. Астахов [2]; С. Ф. Голов [8]; К. Друрі [10]; В. М. Жук [14]; Н. П. Кондраков [16]; Б. Нідлз [24]; А. В. Озеран [25]; Л. А. Скакун [32] та інші);

2) фінансова звітність (В. П. Астахов [2]; С. Ф. Голов [8]; Л. В. Лунякіна [21]; А. В. Озеран [26]; І. В. Семчук [31]; Е. С. Хендріксен [34] та інші).

Погоджуємось з думкою В. В. Євдокимова, що протилежність інтересів учасників ринків зумовлює необхідність представлення різної інформації про той самий об'єкт. Крім того, вагоме значення в представленні має державна політика оподаткування суб'єктів господарювання, адже залежно від рівня податкового навантаження та пріоритетів підприємства визначається рівень оприлюднення інформації на фінансових ринках [13].

Найпоширенішою класифікаційною ознакою поділу користувачів бухгалтерської звітності є їх належність до суб'єкта господарювання, згідно з якою вони поділяються на зовнішніх («чужих») і внутрішніх («своїх»). Такі вчені, як Ф. Ф. Бутинець [5], Ю. А. Верига, З. М. Левченко, І. Д. Ватуля [7], Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова [9], О. В. Єфімова, М. В. Мельник [12], С. А. Кузнецова [18], Л. Г. Ловінська, Я. В. Олійник, Л. О. Галат [20] зазначають, що внутрішні користувачі інформації функціонують у межах підприємства, куди відносять управлінський персонал (адміністрацію, правління, менеджерів різних рівнів) та працівників організації. Віднесення управлінського персоналу до внутрішніх користувачів бухгалтерської звітності не викликає сумнівів, а щодо працівників підприємства існують певні суперечності. Деякі автори [6; 15; 19; 22] схильні до думки, що працівники є зовнішніми користувачами бухгалтерської звітності, оскільки вони не впливають безпосередньо на процес управління підприємством та задовольняють свої інформаційні інтереси (переважно, соціального характеру), використовуючи лише дані публічної фінансової звітності.

Досліджуючи склад зовнішніх користувачів бухгалтерської звітності, спостерігаємо таку ж неоднозначність тверджень. Здебільшого зовнішніми користувачами вважаються ті, що використовують дані публічної звітності у своїх особистих цілях. Єфімова О.В. та М.В. Мельник [12] у складі зовнішніх користувачів виділяють три основні групи: ті, яким звітність подається в обов'язковому порядку; ті, що використовують бухгалтерську звітність для наступної обробки і застосування; партнери. Така класифікація є досить неоднозначною, адже незрозумілим є місце партнерів, зокрема, хоч бухгалтерська звітність в обов'язковому порядку їм не надається, однак вони можуть використовувати її для подальшого аналізу і застосовувати для прийняття конструктивних рішень.

Кількість та різноманітність зовнішніх користувачів постійно змінюється залежно від розвитку економічних умов, в той час як їх інформаційна заінтересованість зали-

² Заінтересований – який має або може мати від кого-, чого-небудь користь, зв'язаний з кимсь, чимсь певною вигодою особи [32].

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

шається відносно незмінною. Як зарубіжні, так і вітчизняні вчені [6; 18; 19; 22; 31] схиляються до такого групування зовнішніх користувачів бухгалтерської звітності: фіскальні органи, контрольно-ревізійні служби, постачальники, покупці, дебітори, кредитори, фондові ринки, інвестори, преса, торгово-виробничі асоціації, консалтингові фірми, аудиторські компанії, фінансові установи тощо.

Стрімкий розвиток фондового ринку та ринку фінансових послуг спричинив виокремлення групи юридичних і фізичних осіб (користувачів інформації), що мали прямий (безпосередній) фінансовий інтерес. Американські вчені Х. Андерсон, Д. Колдуел і Б. Нідлз [24], стверджують, що єдиними користувачами бухгалтерської інформації з прямим фінансовим інтересом є дійсні та потенційні інвестори та кредитори. Всі інші користувачі (податкові органи – федеральні, муніципальні; регулюючі органи – комісія з цінних паперів та бірж, фондові біржі; органи планування економіки – рада консультантів з економіки, федеральна резервна система, урядові органи планування; інші групи – працівники та профспілки, фінансові консультанти, покупці, суспільство) мають непрямий фінансовий інтерес.

Дослідники С. А. Кузнецова [18], Е. П. Милявська, М. Ю. Милявський, Н. В. Черденченко [23], Ю. С. Цал-Цалко [35], Г. В. Бакурова, О. І. Трохимець [3] вважають доцільним поділ користувачів бухгалтерської звітності на таких, що мають прямий (безпосередній) фінансовий інтерес (власники, інвестори, банки, постачальники), непрямий (опосередкований) фінансовий інтерес (органи державної податкової адміністрації, фінансові органи, уряд та органи місцевого самоврядування, профспілки, страхові компанії, покупці і замовники), а також без фінансового інтересу (судові органи, аудиторські фірми, органи статистики, науково-дослідні інститути, навчальні заклади, суб'єкти господарювання з надання інформаційних послуг).

Зростання ролі бухгалтерського судження та альтернативність застосування оцінок активів і зобов'язань спричинило необхідність врахування продуцентами бухгалтерської звітності інтересів користувачів при її формуванні. Відповідно до такого підходу, Я. Д. Крупка як основну класифікаційну ознаку виділяє ступінь впливу та зміст отримуваної інформації, а користувачів бухгалтерської інформації поділяє на групи: власники – засновники, інвестори, акціонери; працівники – керівники, менеджери, інший управлінський апарат, інші працівники; держави – органи податкові, статистики, дозвільної системи, державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; партнери – постачальники, підрядники, покупці, замовники, інші дебітори й кредитори, банки; громадськість – потенційні інвестори [17].

Плюралізм поглядів науковців на групування користувачів бухгалтерської звітності обумовлений багатоваріантністю її використання, а узагальнені підходи до їх класифікації представлено в таблиці.

Таблиця

Систематизація (класифікація) користувачів бухгалтерської звітності

Користувачі бухгалтерської звітності	Ознаки класифікації									
	належність до суб'єкта господарювання		фінансовий інтерес			ступінь впливу та зміст отримуваної інформації				
	внутрішні	зовнішні	прямий	непрямий	без фінансового інтересу	власники	працівники	держави	партнери	громадськість
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Власники	+		+			+				
Менеджери і вищий управлінський персонал	+		+				+			

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Закінчення табл.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кредитори		+	+						+	
Працівники	+/-	+/-	+/-	+/-			+			
Потенційні інвестори		+	+							+
Покупці та замовники		+		+					+	
Податкові органи		+		+				+		
Фінансові органи (страхові компанії, обслуговуючі банки тощо)		+		+					+	
Урядові органи		+		+				+		
Спеціалізовані органи регулювання та контролю		+		+				+		
Аудитори		+			+					
Інші користувачі	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-

Джерело: складено автором на основі [3; 5-7; 9; 12; 17-19; 22-24; 31; 35].

Формування бухгалтерської звітності та представлення її показників обумовлене когерентним характером стосунків «продуцент – користувач». Враховуючи організаційно-правові форми та усталену практику діяльності небанківських фінансово-кредитних установ (кредитні спілки, фінансові компанії, юридичні особи публічного права, ломбарди, інші кредитні установи) можна виділити групу осіб, що мають можливість впливу на управління суб'єктом господарювання і, відповідно, як користувачі бухгалтерської звітності, впливають на її форми, обсяг, зміст та якість. Ця група користувачів включає осіб, які здійснюють стратегічне управління організацією, а саме: власники, що здійснюють фактичний контроль (власники контрольного пакета акцій або частки у статутному (пайовому) капіталі, більше 50 %) і власники, що мають право впливу (власники значних пакетів акцій або часток у статутному (пайовому) капіталі), а також осіб, які проводять оперативне управління всіма господарськими процесами – менеджери і вищий управлінський персонал.

Особи, які приймають управлінські рішення, насамперед, заінтересовані в збільшенні прибутковості діяльності, участі у капіталі установи, розмірі дивідендів, прийнятті управлінських рішень, пов'язаних з розвитком установи, тобто мають прямий фінансовий інтерес. Для них важливою є інформація про фінансовий стан та результати діяльності. Для менеджерів та управлінського персоналу важливою є інформація, корисна для прийняття управлінських рішень, пов'язаних з розвитком підприємства, зокрема: оцінка якості управління, регулювання діяльності підприємства, прийняття рішень з контролю діяльності підрозділів, рівень власних повноважень, а також розмір власної реальної та потенційної винагороди (винагорода за роботу вищого управлінського персоналу небанківських фінансово-кредитних установ, як правило, корелює з фінансовими результатами діяльності установи).

Користувачі бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ, що не приймають управлінські рішення, неоднорідні в своїх інтересах. Серед них можна виділити користувачів з фінансовим інтересом (прямим і непрямим) і без нього. Особи, що мають прямий фінансовий інтерес, – це власники, які не мають права управління (їх контроль обмежується правом голосу на зборах), потенційні інвестори, нинішні і потенційні кредитори, а особи з непрямим фінансовим інтересом – замовники послуг або клієнти, працівники, податкові органи, фінансові органи (страхові компанії, обслуговуючі банки тощо), урядові органи, органи контролю (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку), профспілки. До групи осіб, що не приймають управлінські рішення та не мають фінансової відносності аудиторів, консультантів з фінансових питань, юристи, органи ціноутворення, органи статистики, фондові

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

біржі, судово-слідчі органи, арбітраж, органи правопорядку, засоби масової інформації, громадські організації, науково-дослідні інститути, навчальні заклади тощо.

Особи, що не приймають управлінські рішення, але мають прямий фінансовий інтерес, заінтересовані в отриманні інформації щодо доцільності вкладення капіталу в фінансову установу, захист прав власників, якість управління, придбання, продаж і володіння цінними паперами та здатність установи сплачувати за ними дивіденди, своєчасність та повнота повернення кредитів та отримання відсотків, погашення заборгованості. Інвестори, як потенційні, так і наявні, заінтересовані у прибутковості здійснених ними інвестицій. Для цього їм потрібна перспективна інформація про стан та діяльність підприємства, а також інформація про майбутні проекти, та вираження цих проектів у грошовому вимірі. Відповідно, актуальними для них є показники платоспроможності та прибутковості.

Осіб без прямого фінансового інтересу цікавить, переважно, платоспроможність установи та своєчасність сплати зобов'язань перед державою та працівниками. Крім цього, замовників фінансових послуг (позичальників) цікавить інформація щодо можливостей відстрочки платежів, пролонгації договорів, зниження процентних ставок. Працівники небанківських фінансово-кредитних установ, найперше, зацікавлені у зростанні заробітної плати, премій, соціальних благ та інших гарантій за рахунок установи.

Користувачі, що не приймають управлінські рішення і не мають фінансової заінтересованості, прагнуть отримати інформацію про реальний стан та діяльність установи. Для деяких з них, таких як органи статистики, важливим є інформація, що призначена для визначення макропоказників і не надає цілісної характеристики установи. Окремі групи, такі як юристи, фінансові консультанти, аудиторів, наймаються установою для вирішення певних питань і на їх інформаційні запити надається необхідна інформація. До того ж потрібну інформацію також можна знайти у звітах керівництва, звітах з корпоративної соціальної відповідальності тощо, оскільки їх запити не завжди носять фінансових характер.

Отже, користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ відповідно до їх інформаційних потреб, що обумовлені участю в прийнятті управлінських рішень та фінансовим інтересом, доцільно поділити на групи:

- 1) особи, що приймають управлінські рішення;
- 2) особи, що не приймають управлінські рішення, але мають фінансовий інтерес;
- 3) особи, що не приймають управлінські рішення і не мають фінансового інтересу (рис.).

	приймають управлінські рішення	не приймають управлінських рішень
наявний фінансовий інтерес	1)	2)
відсутній фінансовий інтерес	-	3)

Рис. Матриця користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ

Відповідно до виділених груп користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ та узагальнення їх інформаційних запитів, можна констатувати:

- користувачів третьої групи цікавить інформація про реальний стан справ установ і їх вплив на бухгалтерську звітність відсутній (або ж є мінімальним);
- фінансові інтереси користувачів першої і другої групи можна звести до двох узагальнених категорій – прибутковість та платоспроможність;
- вплив фінансових інтересів першої і другої групи на прибутковість та платоспроможність установи, як правило, є різновекторним;
- фінансові інтереси першої групи є превалюючими над інтересами другої групи.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що питання організації бухгалтерського обліку, за даними якого формується бухгалтерська звітність, віднесено до компетенції власників або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів [30]. Враховуючи організаційно-правові форми діяльності та практику розподілу повноважень у небанківських фінансово-кредитних установах, можна констатувати наявність визначального впливу інтересів осіб, що приймають управлінські рішення (власників та вищого управлінського персоналу) при формуванні облікової політики. І передусім, це проявляється в маніпулюванні методами оцінки активів та зобов'язань, що також впливає на доходи і витрати установи. Найбільшій маніпуляції піддаються методи оцінки фінансових інструментів шляхом формування резервів. А внесення змін до зазначеного Закону в частині виключення принципів обачності та історичної (фактичної) собівартості взагалі розширює можливості формування «потрібної» бухгалтерської звітності.

Небанківські фінансово-кредитні установи України не є активними учасниками фондового ринку, їх акції не знаходяться в лістингу, а обсяги діяльності рідко перевищують двадцять мільйонів гривень за рік³, тому показники прибутковості та платоспроможності в різних видах бухгалтерської звітності є однаковими і сформовані відповідно до інтересів осіб, що приймають управлінські рішення.

Інтерес власників та вищого управлінського персоналу небанківських фінансово-кредитних установ не носить абсолютний фінансовий характер, тобто не можна констатувати перманентну і безапеляційну заінтересованість виключно у високій прибутковості діяльності, а відповідно і застосуванні певних методів бухгалтерських оцінок. І на це є декілька причин, основними з яких є:

- законодавчо визначена відповідальність посадових осіб (аж до заборони посідати керівні посади у фінансових установах) за недотримання спеціальних вимог та показників діяльності фінансових установ, які передбачають «обережне» застосування оцінок активів і зобов'язань;

- застосування оптимізаційних схем оподаткування, за яких не відбувається зменшення особистих вигід осіб, що приймають управлінські рішення, у разі зменшення прибутковості та сум податків і обов'язкових платежів до бюджету;

- прагнення осіб, що приймають управлінські рішення, задовольнити фінансові інтереси інших користувачів бухгалтерської звітності.

Враховуючи перманентність конфлікту інтересів окремих груп користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ, їх вплив на форми представлення, зміст, аналітичність інформації носить реципрокний характер, тобто повне задоволення інтересів однієї групи користувачів виключає повне задоволення іншої. Отже, можна відзначити, що бухгалтерська звітність небанківських фінансово-кредитних установ формується згідно з інтересами осіб, що приймають управлінські рішення. Однак пріоритетність у задоволенні інтересів користувачів може змінюватись, але тільки згідно з рішеннями власників та/або вищого управлінського персоналу, тобто бенефіціаром (вигодонабувачем) однаково є особи, що приймають управлінські рішення і саме вони приймають рішення щодо формування облікової політики. Тому відповідність бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ принципам та міжнародним стандартам не може забезпечити абсолютної повноти, правдивості та неупередженості інформації, а основним критерієм якості інформації є її корисність.

³ Для платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період не перевищує двадцяти мільйонів гривень, об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці [29].

Висновки і пропозиції. Трансформаційні зміни національного ринку фінансових послуг викликають зміни в обсягах та змістовності інформаційних потреб користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ. Ідентифікація користувачів як заінтересованих осіб, обумовило необхідність їх систематизації відповідно до спільності інтересів з метою їх задоволення економічно доцільним шляхом. При цьому було встановлено, що при формуванні бухгалтерської звітності та представленні її показників стосунки «продуцент – користувач» мають когерентний характер, тобто не тільки звітна інформація здатна впливати на задоволення інтересу користувачів, але й інтереси користувачів впливають на якість та корисність бухгалтерської звітності.

З огляду на організаційно-правові форми та усталену практику діяльності небанківських фінансово-кредитних установ було виділено групи користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ відповідно до їхніх інформаційних потреб, що обумовлені участю в прийнятті управлінських рішень та фінансовим інтересом: 1) особи, що приймають управлінські рішення; 2) особи, що не приймають управлінські рішення, але мають фінансовий інтерес; 3) особи, що не приймають управлінські рішення і не мають фінансового інтересу. Відповідно до виділених груп встановлено, що вплив фінансових інтересів першої і другої групи на прибутковість та платоспроможність установи є різновекторним, а превалюючими при формуванні бухгалтерської звітності є фінансові інтереси першої групи. Визначено, що користувачів третьої групи цікавить інформація про реальний стан справ фінансової установи, також обґрунтовано відсутність (або ж мінімальність) впливу цих користувачів на бухгалтерську звітність.

Обґрунтовано можливість зміни пріоритетів у задоволенні інтересів користувачів бухгалтерської звітності небанківських фінансово-кредитних установ при збереженні вирішального впливу власників та/або вищого управлінського персоналу шляхом використання елементів облікової політики. У зв'язку з цим унеможливується абсолютне забезпечення якісних характеристик бухгалтерської звітності, а тому пріоритетним є її корисність для користувачів, контрольована особами, що приймають управлінські рішення. Вирішення питань забезпечення корисності окремих груп користувачів є перспективою подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. *Апчерч А.* Управленческий учет: принципы и практика : пер. с англ. / А. Апчерч ; под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 952 с.
2. *Астахов В. П.* Бухгалтерский финансовый учет / В. П. Астахов. – Ростов-на-Дону : Издательский центр «МарТ», 2002. – 832 с.
3. *Бакурова Г. В.* Значення фінансової звітності підприємств для прийняття рішень на її основі / Г. В. Бакурова, О.І. Трохимець // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013. – № 1 (70). – С. 92-95.
4. *Большой бухгалтерский словарь* / под ред. А. Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
5. *Бутинець Ф. Ф.* Бухгалтерський облік в Україні / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : ЖДТУ, 2003. – 524 с.
6. *Велш Глен А.* Основи фінансового обліку : [пер. з англ.] / Глен А. Велш, Деніел Г. Шорт. – К. : Основи, 1999. – 944 с.
7. *Верига Ю. А.* Звітність підприємств : навч. посіб. / Ю. А. Верига, З. М. Левченко, І. Д. Ватуля. – 2-ге видання, доп. і перероб. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 776 с.
8. *Голов С. Ф.* Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С.Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 4. – С. 3–13.
9. *Давидов Г. М.* Звітність підприємств : навч. посіб. / Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова. – К. : Знання, 2010. – 623 с.
10. *Друри К.* Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 419 с.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

11. Друри К. Управленческий и производственный учет. Учебный комплекс для студентов вузов / К. Друри ; пер. с англ. [В. П. Егорова]. – 6-е изд. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 1423 с.
12. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности / О. В. Ефимова, М. В. Мельник. – М. : Омега-Л, 2009. – 451 с.
13. Євдокимов В. В. Асиметрія бухгалтерської інформації та шляхи її мінімізації / В.В. Євдокимов // Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 3 (21). – С. 135–146.
14. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія / В. М. Жук. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 648 с.
15. Звітність підприємств: навч. посіб. / [А. В. Алексеева, А. П. Шаповалова, Г. В. Уманців, О. Г. Веренич]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 373 с.
16. Кондраков Н. П. Последствия принимаемых решений в учетной политике организации / Н. П. Кондраков // Бухгалтерский учет. – 2008. – № 1. – С. 5–12.
17. Крупка Я. Д. Користувачі облікової інформації та проблеми задоволення їх інформаційних потреб / Я.Д. Крупка // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 132–134.
18. Кузнецова С. А. Бухгалтерський облік в системі формування управлінської інформації: методологія та практика : [монографія] / С. А. Кузнецова. – Мелітополь : Таврійський державний агротехнологічний університет, 2007. – 297 с.
19. Кучеренко Т. Є. Звітність підприємств: підручник / Т.Є. Кучеренко, В.С. Уланчук, О.Г. Шайко ; за ред. В.С. Уланчука. – К. : Знання, 2008. – 492 с.
20. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік для економістів та правознавців у схемах і таблицях : навч. посіб. / Л. Г. Ловінська, Я. В. Олійник, Л. О. Галат. – К. : КНЕУ, 2005. – 329 с.
21. Лунякіна Л. В. Фінансова звітність як елемент формування інформаційного середовища / Л. В. Лунякіна, А. С. Ярошенко // Молодіжний економічний дайджест. – 2014. – № 1 (1). – С. 114–118.
22. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие финансовых решений / Д. Миддлтон ; [пер. с англ. ; под. ред. И. И. Елисеевой]. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 408 с.
23. Милявська Е. П. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Е. П. Милявська, М. Ю. Мілявський, Н. В. Чередниченко. – Краматорськ : ДДМА, 2009. – 228 с.
24. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл ; [пер. з англ. ; под ред. Я. В. Соколова]. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 496 с.
25. Озеран А. В. Обґрунтування фінансової звітності як джерела фінансової інформації / А. В. Озеран // Фінанси, облік і аудит : збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 20. – С. 340–347.
26. Озеран А. В. Сучасний погляд на мету фінансової звітності відповідно до інформаційних потреб її користувачів / А. В. Озеран // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Вип. 9, ч. 2. – С. 189–193.
27. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print>.
28. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : [навч. посіб. для студентів ВНЗ, аспірантів, викладачів] / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.
29. Про аудиторську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
30. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
31. Семчук І. В. Звітність підприємств як джерело інформації для користувачів / І. В. Семчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2007. – Вип. 1 (7). – С. 174–185.
32. Скакун Л. А. Стратегічна перебудова та потреба трансформаційних змін фінансової звітності / Л.А. Скакун // Проблеми розвитку економіки на національному та міжнародному рівні: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. – Тернопіль, 2015. – С. 61-65.
33. Словник української мови : в 11 томах [Електронний ресурс]. – К. : Наукова думка, 1972. – Том 3. – С. 129. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/zainteresovanyj>.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

34. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда ; пер. с англ. ; под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 576 с.

35. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.

References

1. Apcherch, A., Sokolov, Ia. V. (Ed.) (2002). *Upravlencheskii uchet printsipy i praktika [Management accounting: principles and practice]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].

2. Astakhov, V. P. (2002). *Bukhgalterskii finansovyi uchet [Financial accounting]*. Rostov-na-Donu: Izdatelskii tsentr «MarT» [in Russian].

3. Bakurova, H. V. & Trokhymets, O. I. (2013). Znachennia finansovoi zvitnosti pidpriemstv dlia pryiniattia rishen na yii osnovi [The value of financial statements of enterprises for making decisions on its basis]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Business*, 1 (70), 92–95 [in Ukrainian].

4. Azriliian, A. N. (Ed.) (1999). *Bolshoi bukhgalterskii slovar [Big accounting dictionary]*. Moscow: Institut novoi ekonomiki [in Russian].

5. Butynets, F. F. (2003). *Bukhhalterskyi oblik v Ukraini [Accounting in Ukraine]*. Zhytomyr: ZhDTU [in Ukrainian].

6. Velsh Hlen A. & Short Deniel H. (1999). *Osnovy finansovoho obliku [Fundamentals of financial accounting]*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

7. Veryha, Yu. A., Levchenko, Z. M., Vatulia, I. D. (2008). *Zvitnist pidpriemstv [Enterprise reporting]* (2nd ed., rev.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

8. Holov, S. F. (2011). Teoriia bahatotsilovoho bukhhalterskoho obliku [Theory of multi-purpose accounting]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and auditing*, 4, 3-13 [in Ukrainian].

9. Davydov, H. M. & Shalimova, N. S. (2010). *Zvitnist pidpriemstv [Enterprise reporting]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

10. Druri, K. (1998). *Vvedenie v upravlencheskii i proizvodstvennyi uchet [Introduction to management and production accounting]*. Moscow: Audit, IUNITI [in Russian].

11. Druri, K. (2012). *Upravlencheskii i proizvodstvennyi uchet [Management and production accounting]* (V.P. Egorova, Trans.). (6th ed.). Moscow: IUNITI-DANA [in Russian].

12. Efimova, O. V. & Melnik, M. V. (2009). *Analiz finansovoi otchetnosti [Analysis of financial statements]*. Moscow: Omega-L [in Russian].

13. Yevdokymov, V. V. (2011). Asymetriia bukhhalterskoi informatsii ta shliakhy yii minimizatsii [Asymmetry of accounting information and ways to minimize it]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats – International collection of scientific works*, 3(21), 135–146 [in Ukrainian].

14. Zhuk, V. M. (2009). *Kontseptsiiia rozvytku bukhhalterskoho obliku v ahrarnomu sektori ekonomiky [Concept of development of accounting in the agrarian sector of the economy]*. Kyiv: NNTs IAE [in Ukrainian].

15. Aleksieieva, A. V., Shapovalova, A. P., Umantsiv, H. V. & Verenykh, O. H. (2008). *Zvitnist pidpriemstv [Enterprise reporting]*. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

16. Kondrakov, N. P. (2008). Posledstviia prinimaemykh reshenii v uchetnoi politike organizatsii [Consequences of the decisions taken in the accounting policy of the organization]. *Bukhgalterskii uchet – Accounting*, 1, 5–12 [in Russian].

17. Krupka, Ya. D. (2010). Korystuvachi oblikovoi informatsii ta problemy zadovolennia yikh informatsiinykh potreb [Users of accounting information and the problems of satisfying their information needs]. *Visnyk ZhDTU – Journal of ZHDTU*, 3 (53), 132–134 [in Ukrainian].

18. Kuznetsova, S. A. (2007). *Bukhhalterskyi oblik v systemi formuvannia upravlinskoii informatsii: metodolohiia ta praktyka [Accounting in the system of formation of management information: methodology and practice]*. Melitopol: Tavriiskyi derzhavnyi ahrotekhnolohichnyi universytet [in Ukrainian].

19. Kucherenko, T. Ye., Ulanchuk, V. S. & Shaiko, O. H., Ulanchuk, V.S. (Ed.) (2008). *Zvitnist pidpriemstv [Enterprise reporting]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

20. Lovinska, L. H., Oliinyk, Ya. V., Halat, L. O. (2005). *Bukhhalterskyi oblik dlia ekonomistiv ta pravoznavtsiv u skhemakh i tablytsiakh [Accounting for economists and lawyers in charts and tables]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

21. Luniakina, L.V. & Yaroshenko, A.S. (2014) Finansova zvitnist yak element formuvannya informatsiinoho seredovyscha [Financial reporting as an element of the formation of the information environment]. *Molodizhnyi ekonomichnyi daidzhest – Youth Economic Digest*, 1(1), 114–118 [in Ukrainian].
22. Middleton, D., Elisevoi, I. I. (Ed.) (1997). *Bukhgalterskii uchet i priniatie finansovykh reshenii* [Accounting and financial decision making]. Moscow: Audit [in Russian].
23. Myliavska, E. P., Miliavskiy, M. Yu. & Cherednychenko, N. V. (2009). *Bukhhalterskyi oblik* [Accounting]. Kramatorsk: DDMA [in Ukrainian].
24. Nidlz, B., Anderson, Kh. & Kolduell, D., Sokolov, IA. V. (Ed.) (2003). *Printsipy bukhgalterskogo ucheta* [Principles of accounting] (Trans.). Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
25. Ozeran, A. V. (2012). Obgruntuvannya finansovoi zvitnosti yak dzherela finansovoi informatsii [Justification of financial reporting as a source of financial information]. *Finansy, oblik i audyt – Finance, Accounting and Audit*, 20, 340-347 [in Ukrainian].
26. Ozeran, A. V. (2014). Suchasnyi pohliad na metu finansovoi zvitnosti vidpovidno do informatsiinykh potreb yii korystuvachiv [A modern view of the purpose of financial reporting in accordance with the information needs of its users]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky – Scientific Herald of Kherson State University. Series of Economic Sciences*, 9, part 2, 189–193 [in Ukrainian].
27. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. № 2755-VI (02.12.2010). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print>.
28. Pocheptsov, H. H. & Chukut, S. A. (2008). *Informatsiina polityka* [Information policy] (2nd ed., repr.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
29. Pro audytorську діяльність: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine on Audit Activity]. № 3125-XII (22.04.1993). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
30. Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine on Accounting and Financial Reporting]. № 996-XIV (16.07.1999). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
31. Semchuk, I. V., Butynets, F. F. (Ed.) (2007). Zvitnist pidpriemstv yak dzherelo informatsii dlia korystuvachiv [Enterprise reporting as a source of information for users]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhgalterskogo obliku, kontroliu i analizu – Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 1 (7), 174–185 [in Ukrainian].
32. Skakun, L. A. (2015). Stratehichna perebudova ta potreba transformatsiinykh zmin finansovoi zvitnosti [Strategic restructuring and the need for transformational changes in financial reporting]. *Materials of the international scientific and practical Internet conference of economic direction: Problemy rozvytku ekonomiky na natsionalnomu ta mizhnarodnomu rivni – Problems of economic development at the national and international level*. Ternopil [in Ukrainian].
33. *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh* [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes] (Vol. 3). Retrieved from <http://sum.in.ua/s/zainteresovanyj>.
34. Khendriksen, E. S. & Van Breda, M. F., Sokolov, IA. V. (Ed.) (2000). *Teoriia bukhgalterskogo ucheta* [Theory of accounting]. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
35. Tsal-Tsalko, Yu. S. (2002). *Finansova zvitnist pidpriemstva ta yii analiz* [Financial reporting of the enterprise and its analysis] (2nd ed., rev.). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].

Гончаренко Олена Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування, Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи» (вул. В. Чорновола, 164, м. Черкаси, 18028, Україна).

Гончаренко Елена Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры учета и налогообложения, Черкасский институт ГВУЗ «Университет банковского дела» (ул. В. Черновола, 164, г. Черкассы, 18028, Украина).

Goncharenko Olena – PhD in Economics, Associate Professor, Professor of Department of Accounting and Taxation, Cherkasy Institute, Banking University (164 V. Chernovol Str., 18028 Cherkasy, Ukraine).

E-mail: goncharenkoelena77@gmail.com